

CU OCAZIE 90 DI ANJ DI REVOLUTSIA TU DZUA AG. ILIA 1903 ANLU

PARTITSIPAREA A ARMĂNILOR TU REVOLUTSIA TI AG. ILIA

Revolutsia sculată ti dzua Ag. Iliu tu 1903 anlu iasti ună dată shi nai ma importantă frândză tu istoria ali Machedoni ti aljei libertati tu ahurhita a etăljei XX. Activitatea ali organizatsäljei VMRO ti consolidari ali organizatsäljei shi ti revoluzionari a popului machedonescu adusi rezultati. Taturada pi tu Machedoni ira lărdzită idea ti revolutsii. Organizatsia revoluzionară s-pitruimi pi tu tută bana a popului machedonescu.

Realizarea ali revolutsia machedonescă ira minduită a s-facă multi act-si a ca culminatsie lipsea s-ibă scularea a popului ta s-alumtă cu Turcul. Atsel momentu vini tu 2 di august 1903 anlu cându popului machedonescu diadun

cu alanti natsionalităt sculară revolutsii shi dinitea a tutuljei lumi spusu că caftă s-li aibă alor andriptăt natsionali, ti libertati shi Independents.

Ună caracteristică a ishcieljei revolutsii ira atsea tsi pi ningă Machedonijli

multă jonj alumtător ali machedonesca organizatsie. Ashi, tu 22-IX-1903 anlu tu muntlii Pelistera ună Armănescă shi dau Machedoneashci companii (cieti) s-alumtără contra di turteasca oasti (armată).

multu priadusi ti atsea idei. Bănătorji di tu aistă avută armănescă hoară, cai vidzu multi lăets di bandli di fur, cu intratea tu organizatsie, ascăpară di ah-tăr atacur. Gopesh ira loc iu s-aduna companniili (cietili) cai s-alumta tu revolutsii. Pi tu Gopesh multi or tritsea un di organizatorli ali revolutsii - Georgi Sugarev. Costa Tsingara di tu aistă hoară cai băna tu Bituli ca bun pământefu, ij deadi a viovodă Alexandru Coshca 25 turtseshi liri, a Nachi Tsingara deadi 1200 groshur ti revolutsii. Conducătorji di tu aistă hoară avea obligatsii s-afă shi deadiră 30 di tufeci.

Piningă tu aisti hor Armănjli loară parti ti sculari revolutsia shi pi tu Ohărda, Struga shi tu multi alti locur.

Multu mari parti loară Armănjli tu revolutsia tsi să sculă ti dzua Ag. Iliu tu 2 di augustu 1903 anlu tu Crushuva. Nica tu 1896 anlu avea multă Armănjli cai ira membri tu organizatsia VMRO. Tu chirollu cându s-fătsea alumtărli Crushuva avea alumtător volutar tu cai avea multă Armănj. Dupu tsi s-liberă Crushuva tu organli di conduct-siri avea shi Armănj, ca Vangelj Dinu, Georgi Ciace shi Nicola Balju.

Pi avdzătlii alumtăr tu localitătli „Sliva”, „Tsărnic” shi „Mecichin Camen”, piningă alantă alumtător cădzură shi multă jonj Armănj. Aclo u deadi bana shi Pitu Guli, avdzătlu viovodă Armănj. Multă Armănj cai ira acătats di turtšaj ira pitricuts Bituli iu ira judicats că loară parti tu revolutsii, a multă di năsh ira judicats pi moarti shi egzecutats.

ARETI SIDOVSCA (Bituli)

Hoara Gopesh tu Revolutsia tsi s-featsi ti Ag. Iliu ira multu angăjată shi

COMPANIA A ARMĂNESCUL VOIVODĂ ALEXANDRU COSHCA
(DI NANDREAFTA PI LOC VOIVODĂLLU A. COSHCA)

tu năsh loară parti shi alanti minorităt di tu Machedoni. Conducătorji ali VMRO nica di cu prota avea intentsii s-lji aproachi ti ajutor shi ca colaborator tu scularea ali revolutsia natsională tuti natsionalitătli di tu Machedoni.

Putem s-dzătsem că dupu Machedonijli nai ma mari parti tu sculari revolutsia ti Ag. Iliu loară Armănjli. Năsh nu mash tsi u ajuta VMRO cu moral shi cu material, ma di partea alor inshiră curajos curierur shi comisionar ti armă, multu bunj alumtător (cietnits) shi curajosh viovodădz, ca cum ira Pitu Guli di Crushuva shi Mitre Pencian - Armănlju di tu hoara Conomalti - Costur (tu Gartsie).

Armănjli loară parti tu companiili (cietili) tu multi locur pitu Machedoni. Alor acivităt ira multu importantu tu Costur shi anvărliga di năsh. Năsh u liberă Clisura shi Neveasca.

Armănjli di Bituli shi anvărliga di năsh loară mari parti tu alumtărli revolutsionăr diadun cu Machedonijli, shi u deadiră bana shi alor averur ti libertatea ali Machedoni. Ti atsea, ca shi tu alanti locur, ajută shi agitatsia di partea ali VMRO că alumtarea va s-hibă contra dushmanlor a Machedonlor a shi a minoritătlor. Armăneschili hor anvărliga di Bituli: Tărnova, Magarva, Njopolea, Muluvischca shi Gopesh, deadiră

TINJISITS CITĂTOR

CUM SHCITS ANOSTRU „FENIX”, TI MARI JALI, CAMA LUNGU PERIOD NU PUTUM S-LU SCUTEM. ITIA IRA MULTU SIMPLA: NU PUTEAM S-AFLAM PRADZ TI ALUI TIPĂRIRI.

TA S-PUTEM S-CONTINUIM CU INSHIREA A „FENIX” - LUI. COMUNA ARMĂNEASCA „FRATSLI MANACHI” DI BITULI FEATSI MARI EFORTU S-AFLĂ PRADZ, SHI AFLĂ PUTEARI S-LU SCOATĂ N⁴ DI „FENIX”, CU SPERANTSĂ CĂ SHI A LANTI ARMĂNESCHI ORGANIZATSII DI TU MACHEDONI VA S-AFLĂ PUTEARI SU AJUTĂ SCUTEAREA A „FENIX” - LUI SHI CU ATSEA S-DA AJUTOR A LIGĂLJEI A ARMĂNILOR DI TU MACHEDONI CAI IASTI EDITOR A AISTULU JURNAL.

MATERIALILI TI AISTU NUMER DI „FENIX” LI SCRIARĂ CORESPONDENTSĂLJ AL „FENIX” DI BITULI: NICO POPNICOLA CONSTANTIN NICEA, VERGULA PRENDA - NICEA, DIMITRIJE GAGIC, ARETI SIDOVSCA, GEORGI GRAMOSLI SHI STEFAN HAGI ANTONOVESCHI. PRESIDENTSIA A COMUNĂLJEI A ARMĂNILOR „FRATSLI MAHACHI” - BITULI

NICOLA DIMITROV (BITULI)

PARTITSIPAREA A ARMÂNJLOR DI TU MACHEDONI TU REVOLUTSIA TI AG. ILIA SHI TU ALANTI REVOLUTSII

Revolutsia a popului machedonescu ti libertati li acâtsâ shi alanti natsionalitâts tsi bâna tu Machedoni, ma mash Armânjlji avurâ nai cama mari activitati tu atsea revolutsii.

Motivili ti loari mari parti tu machedoneasca revolutsii ti libertati, Armânjlji u vidzurâ tu alor interes s-ascapâ di turteasca robie (sclavie) shi amintari libertati a dupu atsea shi ti aflari solutsii ti problemili di realigii shi educatsii, ascâpari di influentsa tsi u fatsi Patriarhia gârteasca, rumâneasca shi alti cai u zgrumâ emantsipatsia a Armânjlror tu Machedoni shi cama largu, tu Balcan.

Elita a avutslor shi educats Armânj tu niscânti cãsâbadz shi mari masâ di Armânj di pi tu hor loarâ parti shi pânâ tu bitisita armasirâ tu arâdzli ali TMORO shi deadirâ ahârdzit supliment ti libertatea a tutulor bânâtor tu Machedoni.

Ahârdzitâ ira rola tsi u deadi ahârdzitlu dascal shi propagator natsional Apostol Margarit, cai ninti di revolutsii (resculari) ti Ag. Ilia agita shi avea mâr rezultati tu Machedoni shi Epir, iu li manifestâ idealili ti liberari anamisa di Armânjlji.

Nai cama mari parti tu alumtarea tu revolutsia ti Ag. Ilia loarâ Armânjlji di tu districtlu di Bituli shi Ansârunâ (Tesalonichi), a itia ti atsea irâ multsâlj Armânj cai bâna aclo shi buna organizatsia.

Cama avutslji Armânj u ajuta organizatsia cu moral shi cu pradz a alantsâ lucra ca curirur, cietnits a niscântisâ ira shi pricunuscuts voivodadz.

Tu districtlu Căstur (Costur) iu Armânjlji ira un compact element deadirâ multsâ cietnits shi alumtâtor, di cai, fârâ altu, nai important ira Mitre Penri, cama cunuscut ca Mitre Armânlu, di hoara Conomlati. Nâs ira voivodâ shi tu revolutsia (rescularea) shi cu alui companie (cietâ) 10 parti tu multi alumtâr shi spusi mari junatic.

Nica cu ahurhita a revolutsielj avea multi actsii cu succes tu cai loarâ parti multsâ Armânj. Ca nai ma lunjinoasâ victorie (amintatic) ira liberarea a cãsâbâdzli Grushuva, Neveasca shi Clisura.

Clisura icâ Vlaho Clisura ira njic cãsâbâ cu bânâtor Armânj shi ira liber 23 di dzâli, a Neveasca avea 550 di cãsur cu bânâtor Armânj shi ira liberâ 25 di dzâli.

Tu districtlu Căstur (Costur) shi Hlerim (Florina) armânescul element ira multu activ tu alumtârli a loarâ parti Armânjlji di Clisura, Neveasca, horli Pisoderi, Negovan, Bel Cameni, Farmaco, Bestina, Dâmbeni shi alti hor. Aclo ira avdzâtlu voivodâ Vanghelj Bucina a di pricunuscutslji bânâtor di Neveasca yaturlu Misirli cai ira shi president tu Neveasca.

Tu Armâneshcili hor di tu districtlu Bituli, ca Târnuva, Magarva, Nijopoli, Muluvishci shi Gopesh organizatsia s- lârdsi ninti anlu 1903. Di tuti aisti hor nai cama marea parti tu revolutsii lo hoarâ Muluvishci, yu ca conducator ira Stefan Barjo cai ira voivodâ tu compania (cieta) di Muluvishci a cai avea 20 alumtâtor. Nâs cu compania loarâ parti tu multi actsii a

cându Muluvishcea ira anvârligatâ di Osmanladzli, Barjo lu acâtsarâ shi dupu tsi lu pidipsirâ multu lu vâtamarâ. Tu h. Magarva nai eminentu ira voivodâllu Sterio Nacho cai ciru tu unâ alumtari tu muntili Pelistera, dupu nâs Ianachi a di h. Gopesh Costa Tsingara shi Nachi Tsingara a nai cama avdzât ira voivodâllu Alexandru Coshca.

A. Coshca ca voivodâ pi njica armâneasca companie ira shi membru tu comanda capitala (glaven shtab) ali revolutsii (resculari). Nâs lo parti tu multi alumtâr a tu alumtarea anvârliga di hoarâ Smilevo spusi mari junatic.

Shi armânescul popul di Areseanj (Resen) shi anvârliga lo parti tu revolutsii. Ashi, armâneasca hoarâ Iancovets avea alor compani tu cai cama multsâ ira Armânj. Tu districtlu Ohârda ira armâneasca grupâ revolutsionarâ ancâp cu Tashco Arsov a tu districtlu Strug (Struga) avea Armânj di tu hoara Vishne.

Armânjlji di tu districtlu revolutsionar di Ansârunâ (Salonichi) loarâ cama njicâ parti tu revolutsia ti Ag. Ilia. Di Vodena shi anvârliga di cãsâbâllu loarâ parti Armânjlji di horli Patecina, Cădrovo, Gramaticova di ansus, dupu nâsh Armânjlji di tu districtlu Ostrovsko, horli Armâneshci di tu muntili Paiaç, Armânjlji di tu muntili Cojuf shi di tu alanti hor.

Tu districtlu Cucush, ca multu loialâ hoarâ ali revolutsii ira armâneasca hoarâ Ramno a tu districtlu Serez di partea a Armânjlror spusi Armânlu Georgi Ancov Muhcinov di hoara Melnichici.

Ydghia ashî ira organizats shi Armânjlji di Pirin, cu un zbor tuts Armânjlji di tu districtlu Serez. Evident loc avea armâneshcili hor Boiovo, Shatrite shi Lapovo a nai cama evidentsâ conducâtor ira Armânjlji Vasil Inditeshi Dimitri Chehaia.

Revolutsia (rescularea) ti Ag. Ilia 1903 anlu lu avu nai cama marli succes cându s-liberâ cãsâbâllu Crushuva shi cu fundarea organili di condutsiri tu nâsâ, cai ira notatâ ca Republica di Crushuva. Aistâ Republicâ ira creatsia (cauzâ) a Machedonjlror, Armânjlror, Arbine shlor shi alântor natsionalitâts di Crushuva. Unâ di importantili roli tu aistâ republicâ cai existâ dzatsi dzâli avurâ shi Armânjlji di Crushuva.

Diunâoarâ dupu cara s-liberâ cãsâbâllu s-aleapsi guvern provizor-organ executiv ali Republicâ ancâp cu Armânlu Vangheli Dinu a impozantu loc tu atsel avea shi Armânjlji Georgi Ciace, Nicola Balju shi altsâ.

Nai cama multsâ bânâtor di Crushuva ira angâjats s- adunâ mâcari (hranâ), stranji, adrari munitsie, armâ, organizari spitalji ti pliguitslji alumtâtor shi fortificari a cãsâbâllu.

Naisândzinâoasa alumtari shi cu atsea cådearea ali Republica Crushuva s-featsi tu localitatea cunuscutâ ca „Mecichin Camen“, iu avdzâtlu eroi shi voivodâ Pitu Guli cu alui companie u deadi bana ti revolutsii.

Alumtarea a Armânjlror tu Revolutsia ti Ag. Ilia iasti multu mushat glorificatâ tu armâneshcili shi machedoneshcili cântits shi poezi.